

ROMAN GARBIEC

EFEKTYWNOŚĆ FINANSOWA SYSTEMÓW UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH PAŃSTW UNII EUROPEJSKIEJ

Wprowadzenie

Ubezpieczenia społeczne jako pojęcie ekonomiczne występują często w postaci system ubezpieczeń społecznych, czyli pewnej logicznej całości wzajemnie ze sobą powiązanej i obejmującej wszystkie zagadnienia związane z ubezpieczeniami społecznymi, a mianowicie opłacanie składek i wypłacanie świadczeń poprzez uprawnione do tego zakłady ubezpieczeń lub instytucje ubezpieczeniowe. Każde ubezpieczenia (w tym także społeczne) cechuje występowanie składki, wspólnego funduszu, oznaczonego ryzyka, szkody i pokrycia szkody (świadczenia)¹. Mając na uwadze zakres zjawisk ekonomicznych, można wyróżnić: system gospodarki globalnej albo gospodarki światowej, megasystemy ekonomiczne (przykładami mogą być: gospodarka feudalna, gospodarka kapitalistyczna czy gospodarka socjalistyczna), makrosystemy ekonomiczne (gospodarki narodowe), mezosystemy ekonomiczne (regiony gospodarcze, duże segmenty gospodarki narodowej, jak np. rolnictwo, sektor usług, system bankowy), minisystemy ekonomiczne (przedsiębiorstwa, gospodarstwa czy inne jednostki gospodarcze)². System ubezpieczeń społecznych można zaliczyć do mezosystemów ekonomicznych. Do podstawowych elementów takiego mezosystemu należy finansowanie, a zwłaszcza określenie źródeł jego finansowania. Bez jednoznacznego określenia metod finansowania systemów ubezpieczeń społecznych i określenia mierników efektywności funkcjonowania tych systemów niemożliwe jest zapewnienie świadczeń osobom do nich uprawnionym bez dotacji państwa. A takie systematyczne uzupełnianie środków w systemie przez państwo stawia pod znakiem zapytania określenie, że dany system jest systemem ubezpieczeniowym.

Celem artykułu jest przedstawienie miernika efektywności finansowej systemów ubezpieczeń społecznych jako potencjalnego narzędzia wykorzystywanego do ewaluacji tego aspektu polityki społecznej. Wartości tego miernika mogą stanowić podstawowy wskaźnik ilościowy implikujący konieczność dokonywania zmian w systemach ubezpie-

---

¹ Zob. *System ubezpieczeń społecznych – zagadnienia podstawowe*, red. G. Szpor, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003, s. 25.

² W. Misiński: *Modelowanie systemu powszechnych ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 2007, s. 21.

czeń społecznych. Do prezentacji mierników wykorzystano systemy ubezpieczeń społecznych w Polsce i w Niemczech.

Metody finansowania systemu ubezpieczeń społecznych

Standardy z zakresu finansowania systemów zabezpieczenia społecznego, w skład którego wchodzi ubezpieczenia społeczne charakteryzują trzy podstawowe metody finansowania świadczeń: ubezpieczeniową, zaopatrzeniową i opiekuńczą. Rozwój polityki społecznej i zastosowane rozwiązania w ostatnich latach spowodowały, że powstały nowe metody finansowania tego systemu jako efekt rozszerzającego się kryzysu finansów publicznych i odchodzenia od założeń państwa dobrobytu gwarantującego zaspokajanie wszystkich podstawowych potrzeb członków społeczeństwa przez państwo. W XXI wieku w niektórych źródłach³ zaczęto wyodrębnić jeszcze dodatkowo metodę kapitałową i oszczędnościową.

Tabela 1

Uwarunkowania metod finansowania systemów ubezpieczeń społecznych

Metoda finansowania	Uwarunkowania
zaopatrzeniowa	świadczenia przynależne określonej grupie osób uprawnionych, bez żadnych warunków brzegowych
opiekuńcza (pomocowa)	świadczenia przynależne określonej grupie osób uprawnionych po spełnieniu określonych warunków np. po przekroczeniu dolnej granicy dochodu na członka rodziny
ubezpieczeniowa	świadczenia uzależnione od opłacania składek, stosowana jest zasada solidaryzmu*
oszczędnościowa	świadczenia uzależnione od opłacania składek bez stosowania zasady solidaryzmu**
kapitałowa	świadczenia uzależnione od opłacania składek (bez stosowania zasady solidaryzmu), gdzie zgromadzone składki są inwestowane na rynku kapitałowym

* Zasada polega na redystrybucji świadczeń pomiędzy bogatszymi a biedniejszymi.

** Stosowana jest zasada „ile zgromadzisz, tyle otrzymasz”.

Źródło: opracowanie własne.

³ Na przykład T.P. Lenart, J.W. Przybytniowski: *Metoda ubezpieczenia na tle innych metod zabezpieczenia społecznego*, [w:] *Podstawy ubezpieczeń gospodarczych*, red. J.W. Przybytniowski, Wyższa Szkoła Handlowa w Kielcach, Kielce 2002, s. 96–98; M. Kawiński: *Ubezpieczenia publiczne i prywatne w polityce społecznej, skuteczność i efektywność*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011 s. 68–69; A.H. Munnell: *Individual accounts versus social insurance: a United States perspective*, [w:] *Building social security: the challenge of privatization*, red. X. Scheil-Adlung, Transaction Publisher, New Brunswick–London 2001, s. 63–82.

Europejskie standardy w systemach ubezpieczeń społecznych przewidują trzy podstawowe podmioty finansujące ten system: ubezpieczonych, pracodawców i państwo, co nie oznacza, że w niektórych krajach Unii Europejskiej nie występują także inne źródła finansowania systemu. Standardy przewidują dwie formy uczestnictwa w systemie: obowiązkową – typową dla systemów repartycyjnych (publicznych) i dobrowolną typową dla systemów kapitałowych. Udział podmiotów finansujących system przejawia się w postaci opłacania składek (ubezpieczeni i pracodawcy) i dotacji (państwo). Dlatego często uważa się, że obowiązkowa forma składek na ubezpieczenie społeczne to inna forma podatku tzw. paropodatek. Składka na ubezpieczenie społeczne jest jednak odrębnym elementem tzw. danin publicznych ze względu na jej celowość i ekwiwalentność z ryzykami społecznymi⁴.

Ubezpieczeniowe stosunki związane z gromadzeniem i podziałem zasobów ubezpieczeniowych przebiegają w określonych ramach organizacyjno-prawnych, stanowiących system finansowy. Nie przebiegają więc one spontanicznie lecz w sposób uregulowany. Stąd można mówić o systemie finansowym ubezpieczeń społecznych⁵.

W systemach europejskich nie ma funduszy ubezpieczeniowych niepowiązanych z budżetem; związki te są bardzo silne. W większości państw dopłaty z budżetu wynoszą od 1/3 do 2/3 wydatków funduszy ubezpieczeniowych. Udział państwa w finansowaniu ubezpieczeń społecznych jest z reguły stały, ustawowo określony, a formy i zakres są ściśle uregulowane. Regulacje w tym zakresie można podzielić na trzy grupy:

- 1) państwo pokrywa każdy deficyt w jednym rodzaju lub kilku rodzajach ubezpieczenia,
- 2) państwo pokrywa określoną część kosztów danego rodzaju ubezpieczenia,
- 3) państwo refunduje funduszom ubezpieczeniowym określone wydatki (dotacje celowe).

Nadto gwarancje państwowe dla systemów ubezpieczenia społecznego nakładają na państwo obowiązek uzupełniania środków funduszu ze środków budżetowych (dotacja uzupełniająca)⁶.

Ewaluacja źródeł finansowania systemów ubezpieczenia społecznego jest niezbędna ze względu na rosnące koszty funkcjonowania tych systemów, a możliwości stosowania metody zaopatrzeniowej w tym elemencie zabezpieczenia społecznego są praktycznie coraz mniejsze ze względu na kryzys gospodarczy i zmniejszanie się możliwości jego finansowania bezpośrednio przez państwo. Stąd nieuchronnie wydaje się coraz powszechniejsze odchodzenie od tej metody i korzystanie w pełni z metody ubezpieczeniowej, a szczególnie

---

⁴ Szerzej na ten temat zob. Z. Polański: *Wprowadzenie. System finansowy we współczesnej gospodarce rynkowej*, [w:] *System finansowy w Polsce*, red. B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 51.

⁵ L. Mackiewicz-Golnik: *Finanse ubezpieczeń społecznych jako element interdyscyplinarnej wiedzy ubezpieczeniowej*, [w:] *Finanse i bankowość*, Zeszyty naukowe nr 2, Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania, Łódź 2001, s. 8-10.

⁶ Zob. I. Jędrasik-Jankowska: *Ubezpieczenie społeczne tom 1, część ogólna*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003, s. 32–35.

jej transformacja w metodę kapitałową i oszczędnościową w finansowaniu systemów ubezpieczeń społecznych.

Pojęcie efektywności

Efektywność traktowana jest jako jedna z podstawowych kategorii służących do opisu stanu funkcjonowania i określenia szans przetrwania oraz rozwoju wszelkich systemów⁷. W literaturze ekonomicznej, mówiąc o efektywności, najczęściej wymienia się:

1. Efektywność techniczną (usługową, operacyjną), związaną z wytworzeniem danej liczby usług przy minimalnych nakładach zasobów wyrażonych w jednostkach naturalnych lub maksymalnej liczby usług przy danych nakładach; określa się też efektywność kosztową, w której nakłady wyraża się wyłącznie w jednostkach pieniężnych.
2. Efektywność alokacyjną, najczęściej rozumianą jako wystąpienie sytuacji optimum w sensie Pareto, tzn. sytuacji, w której zasoby zostały tak alokowane, że nie można polepszyć niczyjej sytuacji, nie pogarszając równocześnie sytuacji kogoś innego⁸.

W aspekcie praktycznym istotę efektywności sprowadza się do badania relacji ogółu efektów (wyników) działania do poniesionych w związku z tym nakładami przy użyciu formuły ilorazowej lub różnicowej⁹. Określanie tej relacji wiąże się z koniecznością:

- zidentyfikowania w sposób wymierny zarówno wyników, jak i nakładów,
- używania jednolitej miary, np. pieniądza¹⁰.

Efektywność ubezpieczenia, czyli relacja efektu i kosztu stanowi istotny element oceny tej metody/techniki finansowania ryzyka. Można rozróżnić dwa podejścia do zagadnienia efektywności ubezpieczenia: makro- i mikroekonomiczne. Pomiar efektywności w ujęciu makroekonomicznym można oprzeć na wskaźniku szkodowości finansowej, w którym stronę kosztową funduszu ubezpieczeniowego przeciwstawia się stronie przychodowej (czyli wypłacone świadczenia wpłaconym składkom)¹¹. Oceny efektywności w ujęciu mi-

---

⁷ Zob. M. Gospodarowicz: *Parametryczna analiza efektywności technicznej gospodarstw wysokotowarowych w latach 1992–2005*, [w:] *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, red. T. Dudycz, G. Osbert-Pociecha, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010, s. 142–143 za W. Piontek: *Zarys finansów publicznych*, Śląskie Wydawnictwa Naukowe Wyższej szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych, Tychy 2003, s. 74.

⁸ M. Lubicz: *Efektywność i inne miary konsekwencji działań w sektorze ochrony zdrowia: międzynarodowe analizy porównawcze (wstępne wyniki badań)*, [w:] *Efektywność...*, s. 300.

⁹ L. Czechowski: *Wielowymiarowa ocena efektywności ekonomicznej przedsiębiorstwa przemysłowego*, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 1997, s. 12.

¹⁰ G. Osbert-Pociecha: *Relacja między efektywnością a elastycznością*, [w:] *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, red. T. Dudycz, Ł. Tomaszewicz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 2007, s. 340.

¹¹ M. Kawiński: *Ubezpieczenia publiczne i prywatne w polityce społecznej, skuteczność i efektywność*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 79 za A. Banasiński: *Ubezpieczenia gospodarcze*, Poltext, Warszawa 1996, s. 180.

kroekonomicznym można też dokonać w kontekście skali redystrybucji składki w ramach wspólnoty ubezpieczeniowej¹².

Dobór miar do systemu pomiaru efektywności jest trudny, a pomoc w tym mogą następujące reguły:

- niewielka liczba mierników łączących mierniki finansowe i pozafinansowe,
- miary pozafinansowe jako predykatory miar finansowych,
- uniwersalne miary efektywności, (te same miary powinny być stosowane wszędzie i dotyczyć tych samych elementów),
- system pomiaru efektywności powinien być stabilny i ewoluować powoli, aby utrzymać świadomość celów długookresowych oraz konsekwencję w działaniu¹³.

Wskaźniki efektywności łączą w sobie informacje o efektach i nakładach. Są one zbudowane na zasadzie:

- różnicy efektów i nakładów ($E - N$),
- relacji nakładów do efektów (N/E) ¹⁴,
- relacji różnicy efektów i nakładów do nakładów $((E - N)/N)$ ¹⁵.

Korzystając z powyższych zależności i stosując założenie że wysokość składek winna pokrywać wypłatę należności (zasada ekwiwalentności składek i świadczeń w ubezpieczeniach) wraz z ich kosztami, można określić następujące twierdzenia:

- system jest efektywny, jeżeli stosunek składek do świadczeń i kosztów ich realizacji jest wyższy lub równy jedności,
- system jest nieefektywny, jeżeli stosunek składek do świadczeń i kosztów ich realizacji jest niższy od jedności.

Rozpatrując efektywność finansową systemów ubezpieczeń społecznych można dodatkowo przyjąć, że koszty funkcjonowania systemu ponosi państwo jako kreator polityki społecznej. Przy takim założeniu można rozróżnić efektywność finansową brutto (gdy koszty ponoszą płatnicy składek – pracodawcy i ubezpieczeni) lub efektywność finansową netto (gdy koszty te ponosi sam kreator polityki społecznej).

¹² M. Kawiński: *op.cit.*, s. 80–81.

¹³ Zob. W. Dyduch: *Dobór miar do systemów pomiaru efektywności organizacyjnej: dylematy i propozycje zmian*, [w:] *Efektywność...*, s. 73, za M.W. Meyer: *Can performance studies create actionable knowledge if we can't measure the performance of the firm?*, „Journal of Management Inquiry” 2005, nr 3, s. 287–291.

¹⁴ Inną stosowaną miarą efektywności w ekonomii jest stosunek przyrostu efektów do przyrostu nakładów. Miernik ten służy do określania liczby jednostek efektów uzyskanych z przyrostu nakładów o dodatkową jednostkę. *Ocena efektywności przedsięwzięć gospodarczych*, red. E. Nowak, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1998, s. 10.

¹⁵ L. Szczurowski: *Czynniki efektywności podziału stacjonarnej dotacji dydaktycznej w jednostce szkoły wyższej*, [w:] *Efektywność...*, s. 489 za J. Adamczyk: *Efektywność przedsiębiorstw sprywatyzowanych*, Akademia Ekonomiczna, Kraków 1995, s. 33.

Mierniki efektywności w systemie ubezpieczeń społecznych Polski i Niemiec

W ewaluacji procesów ekonomicznych i społecznych powszechnie stosowane są mierniki ilościowe oraz mierniki jakościowe określone w makroekonomii i w naukach społecznych¹⁶. Mierniki te służą do określenia (ilościowemu i ewentualnie jakościowemu) poziomu dobrobytu ekonomiczno-społecznego w danym kraju. Analizując problem mierników wykorzystywanych w charakteryzowaniu systemów ubezpieczeń społecznych określić można systemowo rodzaje tych mierników występujących na wejściu do systemu i wyjściu z danego systemu (mierniki *ex ante* i *ex post*). Mierniki takie pozwalają zaprezentować funkcjonowanie systemów z punktu widzenia ilościowej i jakościowej charakterystyki ich działalności.

Tak na przykład OECD przedstawia dochody w zabezpieczeniu społecznym miernikami statystycznymi, takimi jak np. wskaźniki położenia (mediana), zmienności (odchyłeń, współczynnik zmienności), koncentracji (współczynnik Giniego), oraz miernikami z zakresu polityki społecznej takimi jak: liczba gospodarstw domowych dotkniętych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Natomiast wydatki określa za pomocą wskaźników ilościowych, liczonych według aktualnych cen w narodowej walucie lub według stałych cen z danego roku, albo stałego wskaźnika siły nabywczej lub procentowego udziału: w Produkcie Krajowym Brutto, w Dochodzie Narodowym Brutto, w Dochodzie Narodowym Netto, w wydatkach państwa ogółem.

Eurostat charakteryzuje dochody ubezpieczeń społecznych za pomocą między innymi wskaźników wpływów: na zabezpieczenie społeczne w relacji do dochodów państwa ogółem, w przeliczeniu na 1 mieszkańca według rodzajów zabezpieczenia społecznego lub w podziale na sektory oraz źródła zabezpieczenia społecznego. Natomiast wydatki określa za pomocą takich wskaźników jak wydatki: na zabezpieczenie społeczne liczone: w euro lub w narodowej walucie, według aktualnych cen, lub według wskaźnika siły nabywczej w relacji do Produktu Krajowego Brutto.

W Polsce GUS charakteryzuje dochody ubezpieczeń społecznych za pomocą wskaźników wysokości: składek na ubezpieczenia społeczne, składek płaconych przez pracodawców, dotacji do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, liczby osób ubezpieczonych. Natomiast wydatki określa za pomocą wskaźników: liczby emerytów i rencistów ogółem lub

---

¹⁶ Na aspekt ekonomiczny badań w polityce społecznej zwracają uwagę m.in. W. Szubert: *O nowy model polityki społecznej w Polsce*, „Studia i materiały IPiSS”, Zeszyt 1/374, Warszawa 1993, s. 58; S. Golinowska: *Polityka społeczna, koncepcje-instytucje-koszty*, Poltext, Warszawa 2001, s. 7–8; S. Golinowska: *Polityka społeczna państwa w gospodarce rynkowej, studium ekonomiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 5–10. Całe spektrum poglądów na temat skuteczności i efektywności polityki społecznej przedstawił M. Kawiński w: *Ubezpieczenia publiczne i prywatne w polityce społecznej*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 41–42.

przeciętnej miesięcznej wysokości świadczeń¹⁷. Ilość stosowanych mierników może być znacznie większa a ich sprecyzowanie zależy od przedmiotu i zakresu badań.

Analizując funkcjonowanie każdego systemu ubezpieczeń społecznych w kategoriach jego wydolności (efektywności finansowej) przy zastosowaniu w/w miernika można łatwiej prognozować jego rozwój, konieczne zmiany i korekty w finansowaniu polityki społecznej danego państwa.

Tabela 2

Mierniki efektywności finansowej systemów ubezpieczenia społecznego
w wybranych państwach Unii Europejskiej (w %)

Państwo	Efektywność finansowa subsystemu/systemu	Lata					
		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Polska	emerytalny-netto	65,19	59,83	58,89	56,43	61,14	55,89
	rentowy-netto	74,46	80,28	86,30	85,75	96,35	61,24
	chorobowy-netto	93,93	104,61	105,28	104,59	104,32	104,35
	wypadkowy-netto	54,68	87,41	98,82	96,16	100,26	104,17
	netto*	70,22	70,93	72,80	70,17	75,85	62,76
	brutto*	68,75	68,82	70,39	68,21	73,75	61,15
Niemcy	emerytalno-rentowy-netto	67,07	66,02	66,07	60,76	64,80	66,37
	chorobowo-zdrowotny-netto	97,98	107,61	104,59	86,01	88,37	88,50
	wypadkowy-netto	115,08	116,02	115,33	118,20	119,29	119,04
	pielęgnacyjny-netto	100,70	99,72	102,51	95,37	96,19	101,86
	netto*	80,45	82,80	78,53	77,61	78,37	78,83
	brutto*	74,41	75,13	71,93	73,76	74,68	74,58

* Dotyczy całego systemu ubezpieczeń społecznych w danym kraju.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rocznik Statystyczny ubezpieczeń społecznych – system pozarolniczy 2003–2005*, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2007, s. 43; *Rocznik Statystyczny ubezpieczeń społecznych 2006–2008*, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2009, s. 17–18; *Statistisches Jahrbuch 2004, für Bundesrepublik Deutschland*, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2004, s. 188; *Statistisches Jahrbuch 2006, für Bundesrepublik Deutschland*, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2006, s. 196; *Statistisches Jahrbuch 2007, für Bundesrepublik Deutschland*, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2007, s. 197; *Statistisches Jahrbuch 2008, für Bundesrepublik Deutschland*, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2009, s. 201.

Na podstawie zaprezentowanych mierników stwierdzić można, że reforma strukturalna systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce przeprowadzona w 1999 roku (i nadal kontynuowana) nie tylko nie poprawiła efektywności finansowej systemu, a wręcz ją znacznie pogorszyła. Należy zastanowić się czy jej kontynuowanie w obecnym kształcie nie załame finansów publicznych państwa. Szermowanie hasłami działań długofalowych i po-

¹⁷ Opracowanie własne na podstawie <http://stats.oecd.org/Index.aspx>, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/social_protection/data/main_tables, Mały Rocznik Statystyczny Polski 2010, GUS, Warszawa 2010, s. 165–166, 177–183, 194, 429–430, 612–613.

zytywnymi zmianami w przyszłości, a także kontynuowanie dotychczasowych rozwiązań doprowadzić może do rychłej katastrofy systemu ubezpieczeń społecznych. Stary system (sprzed 1999 r.) ubezpieczeń społecznych w Polsce oferował znacznie wyższe świadczenia niż nowy i był skonstruowany podobnie do rozwiązań niemieckich. Konstrukcja systemu ubezpieczeń społecznych w Niemczech nie zmieniana radykalnie, tylko modyfikowana ewolucyjnie, zapewnia znacznie wyższe świadczenia i wymaga znacznie mniejszych dopłat i subwencji państwa.

Podsumowanie

W chwili obecnej niezbędne staje się dokonanie analizy konstrukcji polskiego systemu ubezpieczeń społecznych, zarówno pod względem systemowym, jak i parametrycznym. Dyskusja specjalistów i naukowców toczona pod koniec lat 90. ubiegłego stulecia nie była prezentowana publicznie (zwłaszcza w jej części krytycznej) wobec proponowanych wówczas zmian. Przyczyną przyjęcia obecnie stosowanych rozwiązań był dogmatyzm polityków i uwzględnianie tylko wygodnych dla przyjętej koncepcji rozwiązań. Efektem tej działalności jest stale rosnący deficyt Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a podejmowanie tylko kosmetycznych korekt (np. czasowe obniżenie składki do II filaru emerytalnego) nie zapewni bezpieczeństwa socjalnego ubezpieczonym oraz sprawnego funkcjonowania finansów publicznych w naszym kraju. Szczególnie ważne problemy rozwiązań strukturalnych w finansowaniu systemu pomijane są w dyskusji. Warto by się zastanowić czy nadal należy przekazywać pieniądze z sektora publicznego (składki emerytalne) do sektora prywatnego bez większej możliwości kontrolowania efektywności zarządzania nimi. Czy podmioty prywatne muszą osiągać tak wysokie profity kosztem wysokości przyszłych emerytów? Czy tak znaczna i nieuchronna pauperyzacja emerytów z nowego systemu ubezpieczeń społecznych (czego nie ukrywali twórcy nowego systemu) była konieczna? Czy nie powinno się zahamować lub zlikwidować tego lawinowego „wyciekania” środków finansowych z sektora publicznego do sektora prywatnego, którego celem nie jest zapewnienie godziwej emerytury przyszłym świadczeniobiorcom, lecz zapewnienie sobie jak najwyższych zysków z prowadzonej działalności w tym sektorze? Odpowiedzi na te pytania wydają się retoryczne, ale możliwe jest – zdaniem autora – podjęcie działań sanacyjnych, umożliwiających poprawę zaistniałej sytuacji. Działania te winny być ukierunkowane na przekazanie ubezpieczonym możliwości wyboru w zakresie przystępowania do dodatkowych filarów emerytalnych oraz umożliwienie wystąpienia z nich osobom już tam będących. Niezbędne jest także wykreowanie konkurencji dla Otwartych Funduszy Emerytalnych (zarządzanych przez prywatne podmioty) w postaci funduszy zarządzanych przez państwo. Rozwiązania takie funkcjonują w innych krajach (np. w Szwecji) w związku z tym może warto by z nich skorzystać, zamiast nadal być polem doświadczalnym dla rozwiązań kreowanych przez Bank Światowy i inne instytucje finansowe?

Aby skutecznie i bezbłędnie odpowiedzieć na te pytania konieczna jest dokładna analiza efektywności finansowej zastosowanych rozwiązań. Do analizy takiej przydatny jest – zdaniem autora – miernik efektywności finansowej systemu ubezpieczeń społecznych.

Literatura

- Adamczyk J.: *Efektywność przedsiębiorstw sprywatyzowanych*, Akademia Ekonomiczna, Kraków 1995.
- Banasiński A.: *Ubezpieczenia gospodarcze*, Poltext, Warszawa 1996.
- Czechowski L.: *Wielowymiarowa ocena efektywności ekonomicznej przedsiębiorstwa przemysłowego*, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 1997.
- Dyduch W.: *Dobór miar do systemów pomiaru efektywności organizacyjnej: dylematy i propozycje zmian*, [w:] *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, red. T. Dudycz, Ł. Tomaszewicz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 2007.
- Golinowska S.: *Polityka społeczna, koncepcje-instytucje-koszty*, Poltext, Warszawa 2001.
- Golinowska S.: *Polityka społeczna państwa w gospodarce rynkowej, studium ekonomiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Gospodarowicz M.: *Parametryczna analiza efektywności technicznej gospodarstw wysokotowarowych w latach 1992–2005*, [w:] *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, red. T. Dudycz, G. Osbert-Pociecha, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.
- Jędrasik-Jankowska I.: *Ubezpieczenie społeczne tom 1, część ogólna*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003.
- Kawiński M.: *Ubezpieczenia publiczne i prywatne w polityce społecznej, skuteczność i efektywność*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Lenart T.P., Przybytniowski J.W.: *Metoda ubezpieczenia na tle innych metod zabezpieczenia społecznego*, [w:] *Podstawy ubezpieczeń gospodarczych*, red. J.W. Przybytniowski, Wyższa Szkoła Handlowa w Kielcach, Kielce 2002.
- Lubicz M.: *Efektywność i inne miary konsekwencji działań w sektorze ochrony zdrowia: międzynarodowe analizy porównawcze (wstępne wyniki badań)*, [w:] *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, red. Dudycz T.: Osbert-Pociecha G.: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.
- Mackiewicz-Golnik L.: *Finanse ubezpieczeń społecznych jako element interdyscyplinarnej wiedzy ubezpieczeniowej*, [w:] *Finanse i bankowość*, Zeszyty naukowe nr 2, Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania, Łódź 2001.
- Mały Rocznik Statystyczny Polski 2010, GUS, Warszawa 2010.
- Meyer M.W.: *Can performance studies create actionable knowledge if we can't measure the performance of the firm?*, „Journal of Management Inquiry” 2005, nr 3.
- Misiński W.: *Modelowanie systemu powszechnych ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 2007.

- Munnell A.H.: *Individual accounts versus social insurance: a United States perspective*, [w:] *Building social security: the challenge of privatization*, red. X. Scheil-Adlung, Transaction Publisher, New Brunswick–London 2001.
- Ocena efektywności przedsięwzięć gospodarczych*, red. E. Nowak, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1998.
- Osbert-Pociecha G.: *Relacja między efektywnością a elastycznością*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 1183, Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2007.
- Piontek W.: *Zarys finansów publicznych*, Śląskie Wydawnictwa Naukowe Wyższej szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych, Tychy 2003.
- Polański Z.: *Wprowadzenie. System finansowy we współczesnej gospodarce rynkowej*, [w:] *System finansowy w Polsce*, red. Pietrzak B.: Polański Z.: Woźniak B.: Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Rocznik Statystyczny ubezpieczeń społecznych-system pozarolniczy 2003-2005*, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2007.
- Rocznik Statystyczny ubezpieczeń społecznych 2006-2008*, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2009.
- Słownik zarządzania kadrami*, red. Listwan T, C. H. Beck, Warszawa 2005.
- Statistisches Jahrbuch 2004, für Bundesrepublik Deutschland*, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2004.
- Statistisches Jahrbuch 2006, für Bundesrepublik Deutschland*, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2006.
- Statistisches Jahrbuch 2007, für Bundesrepublik Deutschland*, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2007.
- Statistisches Jahrbuch 2008, für Bundesrepublik Deutschland*, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2009.
- System ubezpieczeń społecznych – zagadnienia podstawowe*, red. Szpor G.: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003.
- Szczurowski L.: *Czynniki efektywności podziału stacjonarnej dotacji dydaktycznej w jednostce szkoły wyższej*, [w:] *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, red. Dudycz T.: Osbert-Pociecha G.: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.
- Szubert W.: *O nowy model polityki społecznej w Polsce*, „Studia i materiały IPiSS”, Zeszyt 1/374, Warszawa 1993.
- [Http://stats.oecd.org/Index.aspx](http://stats.oecd.org/Index.aspx).
- [Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/social_protection/data/main_tables](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/social_protection/data/main_tables).

Streszczenie

Referat składa się ze wstępu, trzech rozdziałów i zakończenia. We wstępie przedstawione zostało pojęcie systemu ubezpieczeń społecznych. Pierwszy rozdział prezentuje metody finansowania systemu ubezpieczeń społecznych. Kolejny rozdział charakteryzuje pojęcie efektywności. W ostatnim rozdziale przedstawione zostały mierniki efektywności w systemie ubezpieczeń społecznych w Polsce i w Niemczech. W zakończeniu przedstawione zostały wnioski z zaprezentowanego materiału.

THE FINANCIAL EFFICIENCY OF THE NATIONAL INSURANCE SYSTEMS IN CHOSEN COUNTRIES OF EUROPEAN UNION

Summary

The report consists of an introduction, three chapters and a conclusion. The notion of the system of national insurance schemes was introduced in the introduction. The first chapter presents the methods of funding the system of national insurance schemes. Next chapter defines the concept of efficiency. Its measures in case of the national insurance systems in Poland and Germany were introduced in the last chapter. Conclusions were presented at the end of the paper.

